

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lipca 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Maria Grzelka (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi K.S. właściciela "A." Przedsiębiorstwa Handlowo-Marketingowego o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 29 grudnia 2004 r., sygn. akt [...],
wydanego

w sprawie z wniosku K.S. właściciela "A." Przedsiębiorstwa Handlowo-Marketingowego

przy uczestnictwie "A." Spółki z o.o., J.S., J.K., M.L., J.W., "D." Spółki z o.o.,
Przedsiębiorstwa "N." Spółki Jawnej, J.G., L.K., K.N.

o sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 20 lipca 2007 r.,

odrzuca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 24 maja 1996 r. Sąd Rejonowy w O. przysądził na rzecz wierzyciela egzekwującego K.S. prowadzącego Przedsiębiorstwo „A.” prawo użytkowania wieczystego działek nr [...]2 i [...]3 o łącznej powierzchni 1,0926 ha położonych w O. za cenę 98.924,73 złotych. Wymienione działki zostały wydzielone geodezyjnie w toku postępowania egzekucyjnego z nieruchomości o powierzchni 2,24 05 ha objętej księgą wieczystą nr [...], w której w dziale IV wpisane były hipoteki na rzecz J.S., M.L., J.W., J.K., Przedsiębiorstwa „A.” K.S. i Przedsiębiorstwa „ N.” Spółka Cywilna J.G., L.K., K.N. Po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu prawa użytkowania wieczystego działki te wyodrębniono do nowej księgi wieczystej nr [...] w której w dziale II wpisano jako użytkownika wieczystego K.S., zaś w dziale IV wpisano wymienione wyżej hipoteki. Przysądzenie prawa użytkowania wieczystego wydzielonej części nieruchomości, z której prowadzona była egzekucja, nastąpiło w wyniku wniosku wierzyciela egzekwującego a jednocześnie hipotecznego – K.S. po tym, jak nikt nie przystąpił do przetargu na dwóch ogłoszonych licytacjach i po ustaleniu, że cała wierzytelność K.S. będąca przedmiotem egzekucji wynosi 98.924,73 złotych. W wydanym następnie w dniu 28 listopada 2003 r. postanowieniu w przedmiocie sporządzenia planu podziału Sąd Rejonowy w O. ustalił, że: 1) suma podlegająca podziałowi wynosi 98.924,73 złotych, 2) w grupie pierwszej należności przypadających od dłużnika (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.) istnieje wierzytelność z tytułu kosztów egzekucyjnych w kwocie 13.381,06 złotych, 3) w grupie drugiej należności przypadających od dłużnika (art. 1025 § 1 pkt 2 k.p.c.) istnieją wierzytelności J.S. w kwocie 106.003,94 złotych, M.L. w kwocie 39.551,63 złotych J.W. kwocie 24.240,43 złotych J.K. w kwocie 46.608,56 złotych, 4) w grupie szóstej należności przypadających od dłużnika (art. 1025 § 1 pkt 6 k.p.c.) istnieją wierzytelności w kwocie 22 7097,90 złotych z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania na rzecz Przedsiębiorstwa „A.” – K.S., które na dzień zaspokojenia wyniosły łącznie z w/w należnością główną kwotę 98.92473 złotych, w kwocie 137.932,71 złotych wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania na rzecz Przedsiębiorstwa „N.” Spółka Cywilna J.G., I.K., K..N. Ponadto, Sąd Rejonowy w pkt 5 w/w

postanowienia orzekł o podziale sumy 98.924,73 złotych w ten sposób, że przyznał Komornikowi Sądowemu kwotę 13.381,06 złotych na poczet kosztów egzekucyjnych w sprawie Km. /03 i Km. /94, która nie zostaje zaspokojona, J.S. kwotę 41.899,29, która nie zostaje zaspokojona, J.W. kwotę 9580,89 złotych, która nie zostaje zaspokojona, J.K. kwotę 18.426,10 złotych, która nie zostaje zaspokojona, Przedsiębiorstwu „A.” K.S. kwotę 98.924,73 złotych, która została zaspokojona w całości poprzez przybicie na rzecz w/w wierzyciela prawa użytkowania wieczystego działek nr [...]/2 i [...]/3 za cenę 98.924,73 mocą prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 24 maja 1996 r.

W wyniku zarzutów niektórych uczestników postępowania egzekucyjnego Sąd Rejonowy w O. postanowieniem z dnia 9 czerwca 2004 r. zmienił pkt 5 planu podziału z dnia 28 listopada 2003 r. w ten sposób, że podzielił sumę 98.924,73 złotych przez przyznanie jej w całości wierzycielowi Przedsiębiorstwu „A.” K.S., i stwierdzenie, że w/w kwota została zaspokojona poprzez przysądzenie na rzecz w/w wierzyciela prawa wieczystego użytkowania działek nr [...]/2 i [...]/3, natomiast odnośnie do pozostałych wierzytelności i kosztów egzekucyjnych wymienionych w pkt 2, 3 i 4 postanowienia z dnia 28 listopada 2003 r. Sąd stwierdził, że nie zostają one zaspokojone. W pozostałym zakresie zatwierdził plan podziału wynikający z postanowienia z dnia 28 listopada 2003 r. Na skutek zażalenia uczestników J.S., J.K., M.L. i J.W. Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 29 grudnia 2004 r. sprostowanym i uzupełnionym postanowieniem z dnia 25 lutego 2005 r., zmienił orzeczenie Sądu Rejonowego przez podział sumy uzyskanej z egzekucji przez przyznanie jej Komornikowi w kwocie 13.381,06 złotych tytułem kosztów egzekucji, J.S., J.K., M.L., J.W. kwot po 2.400,- zł każdemu z nich, oraz kwotę 75.943,67 złotych Przedsiębiorstwu „N.” Spółka Cywilna J.G., L.K., K.N. Ponadto, Sąd Okręgowy zobowiązał wierzyciela Przedsiębiorstwo „A.” K.S. do wpłacenia na konto Komornika w O. kwoty 98.924,73 złotych. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd powinien był zaspokoić wierzycieli w kolejności wynikającej z art. 1025 k.p.c. (wpisanie „art. 1025 k.c.” należy uznać za oczywistą omyłkę pisarską), oraz, że przejęcie nieruchomości przez wierzyciela spoza kolejności wymienionej w tym przepisie powoduje obowiązek wypłaty sumy uzyskanej z egzekucji.

Kasacja wierzyciela K.S. od powyższego postanowienia została prawomocnie odrzucona ze względu na jej nieopłacenie w wymaganym terminie.

W skardze o stwierdzenia niezgodności z prawem postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 29 grudnia 2004 r. wierzyciel K.S. zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego – art. 1025 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że wartość zaliczonej własnej wierzytelności nabywcy nieruchomości na poczet ceny nabycia może być przedmiotem planu podziału, oraz art. 5 k.c. przez nieuwzględnienie okoliczności, że pozostali wierzyciele czynią ze swojego prawa użytek sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa a także z zasadami współżycia społecznego domagając się zaspokojenia z nieruchomości skarżącego w sytuacji, gdy nie ma przeszkód do prowadzenia skutecznej egzekucji z nieruchomości głównej. Ponadto, zarzucił rażące naruszenie przepisów postępowania – art. 328 § 2 w zw. z art. 357 § 2, 391, 393 § 1 w zw. z art. 13 § 2, art. 967, 968 § 1, 984 § 1 i 2, 989, 998, 999, 1000, 1037, 321 w zw. z art. 13 § 2, art. 73 § 2 w zw. z art. 13 § 2 kodeksu postępowania cywilnego akcentując w szczególności, że na podstawie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie jest w stanie zorientować się dlaczego kwota wyrażająca cenę przejętej przez niego nieruchomości została uznana za sumę uzyskaną z egzekucji, podlegającą podziałowi, skoro, wobec zaliczenia wierzytelności będącej przedmiotem egzekucji na poczet ceny, żadna kwota z egzekucji nie została uzyskana, oraz dlaczego został zobowiązany do zapłaty ceny za przejętą nieruchomość, a jednocześnie – pominięty przy podziale ceny, skoro cena nabycia wyczerpywała egzekwowaną przez niego wierzytelność.

Jako podstawy skargi wskazał też art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji. Stwierdził, że na skutek wydania zaskarżonego orzeczenia została mu wyrządzona szkoda majątkowa w związku z zobowiązaniem go do wpłacenia na konto Komornika kwoty 98.924,73 złotych z tym, że w chwili wnoszenia skargi wysokość szkody wyraża kwota 22.981,06 złotych obejmująca poniesione kwoty egzekucji w kwocie 13.381,06 oraz 9.600 – zł z tytułu wynagrodzenia za pracę na rzecz J.S., J.K., M.L. i J.W., a co do pozostałej kwoty prowadzona jest egzekucja. Stwierdził też, że wzruszenie zaskarżonego postanowienia w drodze innych środków prawnych nie

było i nie jest możliwe, w każdym zaś razie przyjęcie skargi do rozpoznania uzasadnione jest naruszeniem podstawowych zasad porządku prawnego i konstytucyjnych wolności i praw oraz wyjątkowością zaistniałej sytuacji (art. 424¹ § 2 k.p.c.).

Wskazując, że zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z art. 1025, 328 § 2 w zw. z art. 357 § 2, 391, 393 §1 w zw. z art. 13 § 2, 967, 968 § 1, 984 § 1 i 2, 989, 998, 999, 1000, 1037 kodeksu postępowania cywilnego, art. 64 ust. 2 Konstytucji, art. 6 EKOPCziO skarżący wnosił o stwierdzenie niezgodności z prawem tego orzeczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Rozstrzygnięcia wymagała więc przede wszystkim kwestia, czy prawomocne postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 424¹ k.p.c.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, na użytek przepisów o dopuszczalności kasacji (analogicznie – skargi kasacyjnej) i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem, przyjęto odróżnianie całości sprawy od kwestii wпадkowej, względnie fragmentu sprawy, jako poddanych pod rozstrzygnięcie i przesądzających o zakończeniu postępowania „w sprawie” lub zakończeniu jedynie fragmentu albo określonego etapu postępowania „w sprawie”, po którym postępowanie co do istoty sporu mogło się dalej toczyć (por. postanowienia z dnia 14 listopada 1996 r. I CKN 7/96, OSNC 1997, nr 3, poz. 31, z dnia 22 stycznia 1997 r. I CKN 48/96, OSNC 1997, nr 8, poz. 107, z dnia 8 kwietnia 1997 r. I CZ 22/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 147, uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2000 r. III CZP 31/00 – OSNC 2001, nr 2, poz. 22, i z dnia 31 maja 2000 r. III ZP 1/00 – OSNC 2001, nr 1, poz. 1).

Odnosnie do pojęcia „sprawa egzekucyjna” normatywna definicja nie istnieje. Nauka prawa posługuje się tym pojęciem generalnie dla oznaczenia przymusowego wykonania przez właściwe organy orzeczeń sądowych i innych aktów, w tym –

tytułów egzekucyjnych wydanych w postępowaniu cywilnym, w celu zaspokojenia wierzyciela. W takim też ujęciu określenie „sprawa egzekucyjna” funkcjonuje w praktyce.

Zakończenie postępowania egzekucyjnego ze skutkiem dla wierzyciela pozytywnym nie wiąże się z wydaniem orzeczenia kończącego „całość” sprawy egzekucyjnej (art. 816 k.p.c.). W związku z tym, z punktu widzenia osądzenia „całości”, względnie nietoczenia się dalej postępowania, które to kryterium zostało przyjęte dla postępowania rozpoznawczego, jedynie postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego (art. 825 k.p.c.) wykazuje cechy zbieżne z orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie. Inne postanowienia wydawane przez sąd w postępowaniu egzekucyjnym, w szczególności – odnoszące się do poszczególnych etapów egzekucji z nieruchomości (art. 921 – 1028 k.p.c.) nie poddają się temu kryterium.

Jednakże, jak trafnie stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 lipca 2006 r. IV CNP 25/06 (OSNC 2007, nr 3, poz. 48), specyfika postępowania egzekucyjnego, wyrażająca się w wydawaniu orzeczeń dotyczących samodzielnych części tego postępowania, rozstrzygających o zasadniczych kwestiach, rzutujących na rezultat ostateczny, powinna skutkować wnioskiem, że odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do postępowania egzekucyjnego (art. 13 § 2 k.p.c.) wymaga zmodyfikowania kryterium orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie w kierunku oceny, czy określone orzeczenie wyraźnie zamyka samodzielny, zasadniczy etap postępowania egzekucyjnego. Tego rodzaju kryterium może dotyczyć tylko skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu, jest natomiast bezprzedmiotowe w przypadku skargi kasacyjnej, której dopuszczalność w postępowaniu egzekucyjnym została wyłączona (art. 767⁴ § 2 k.p.c.). W takim ujęciu „sprawą” w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. nie jest przymusowe wykonanie tytułu egzekucyjnego jako takie lecz materia cząstkowa, której rozstrzygnięcie w istotny sposób wpływa na cel postępowania egzekucyjnego i co może być źródłem szkody wyrządzonej przez wydanie orzeczenia.

Podział sumy uzyskanej z egzekucji bez wątplenia stanowi samodzielny etap postępowania egzekucyjnego. Wskazuje na to nie tylko różny w porównaniu

z zajęciem, przybiciem i przysądzeniem własności (użytkowania wieczystego art. 1004 k.p.c.) przedmiot rozstrzygnięcia, ale także systematyka kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którą problematykę podziału sumy uzyskanej z egzekucji ujęto w wyodrębnionym dziale VIII tytułu II części trzeciej k.p.c. Postanowienie sądu drugiej instancji co do zatwierdzenia albo zmiany planu podziału (art. 1035 w zw. z art. 1028 § 2 i 3 k.p.c.) kończy ten etap postępowania egzekucyjnego, w związku z czym zasługuje na zakwalifikowanie go do orzeczeń kończących postępowanie w sprawie w świetle wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy w w/w postanowieniu z dnia 5 lipca 2006 r. i aprobowanej przez skład orzekający Sądu Najwyższego w sprawie niniejszej.

Wymaga podkreślenia, że w doktrynie na użytek rewizji nadzwyczajnej, a także obecnie na tle art. 424¹ k.p.c., charakter postanowienia w przedmiocie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, jako kończącego postępowanie w sprawie, nie był i nie jest kwestionowany. Ponadto, w odróżnieniu od innych orzeczeń dotyczących kwestii cząstkowych przy egzekucji świadczeń pieniężnych, postanowienie to przewidziane jako ostatnie w kolejności i prowadzące bezpośrednio do zaspokojenia wierzycieli, wydaje się wyczerpywać także wprost (tj. bez zmodyfikowania) kryterium kończącego sprawę egzekucyjną jako całość.

Z przedstawionych względów należy uznać, że od prawomocnego postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zatwierdzenia lub zmiany planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji przysługuje skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem.

Jednakże sam charakter prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji co do planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji jako odpowiadającego określeniu „kończące postępowanie w sprawie” nie wyczerpuje przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem. Kolejnym niezbędnym warunkiem jest wyrządzenie szkody przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy (art. 424¹ § 1 k.p.c.). Warunek ten dotyczy szkody, która w chwili wniesienia skargi już istnieje, nie zaś szkody potencjalnej, mogącej powstać w przyszłości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2006 r. II CNP 13/05 –

OSNC 2006, nr 6, poz. 110), i jednocześnie szkody, która powstała w wyniku wydania zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie wierzyciel K.S. powołał się na istniejącą w chwili wnoszenia skargi szkodę w kwocie 22.981,06 złotych. Twierdził, że z kwoty 98.924,73 złotych, do uiszczenia której został zobowiązany zaskarżonym postanowieniem, zapłacił koszty egzekucji w kwocie 13.381,06 złotych oraz 9.600,- złotych na rzecz innych wierzycieli i załączył zaświadczenie Komornika, z którego wynika, że wszystkie koszty egzekucyjne zostały zapłacone. Jednakże z dalszej części treści skargi, a także z pisma procesowego w/w wierzyciela z dnia 9 marca 2004 r. (k – 208) wynika, że kwota 13.381,06 złotych została uiszczona w czasie przed wydaniem postanowienia, którego skarga dotyczy. Poniesienie ciężaru tych kosztów nie było więc następstwem wydania zaskarżonego orzeczenia w związku z czym powołanie się skarżącego na zapłatę kwoty 13.381,06 złotych nie stanowiło o spełnieniu wymogu wyrządzenia szkody przez wydanie zaskarżonego orzeczenia. Z powodu braku w/w przesłanki, w części dotyczącej szkody w kwocie 13.381,06 złotych, skarga o stwierdzenie niezgodności nie była dopuszczalna i podlegała odrzuceniu na podstawie art. 428⁸ § 1 k.p.c. in fine. Odnośnie do kwoty 9.600,- złotych natomiast skarżący poprzestał na gołosłownym twierdzeniu, które nie mogło stanowić podstawy przekonania Sądu Najwyższego, że prawdopodobnie wymienioną kwotę skarżący rzeczywiście zapłacił (por. uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2006 r. IV CNP 38/05 – OSNC 2006, nr 7 – 8, poz. 141, uzasadnienie w/w postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 r. IV CNP 25/06). Ze względu na brak uprawdopodobnienia wyrządzenia szkody w kwocie 9.600,- złotych (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.) skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem także w tej części podlegała odrzuceniu (art. 424⁸ § 1 k.p.c.). W zakresie dotyczącym reszty kwoty 98,924,73 złotych skarżący ani nie uprawdopodobnił, ani nie twierdził nawet że ją zapłacił. Samo wskazanie, że toczy się postępowanie egzekucyjne nie zaświadczało o istnieniu ani o prawdopodobieństwie istnienia szkody co do reszty kwoty 98.924,73 złotych. W związku z tym także w tym zakresie do wniesionej skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem znajdował zastosowanie art. 424⁸ § 1 k.p.c.

Bez istotnego znaczenia pozostaje ocena przedmiotowej skargi pod kątem spełnienia pozostałych warunków przewidzianych w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

Wyrządzenie szkody przez wydanie orzeczenia stanowi podstawowy warunek przysługiwania skargi z art. 424¹ k.p.c., leżący u podstaw instytucji stwierdzenia niezgodności z prawem. Wynika to zarówno z treści art. 424¹ § 1 k.p.c., jak i ze służebnej roli jaką orzeczenie stwierdzające niezgodność z prawem pełni w stosunku do art. 417¹ § 2 k.c. Brak spełnienia tego warunku przesądza o niedopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności niezależnie od przesłanek z art. 424¹ § 2 i wymogów z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

Niedopuszczalność skargi czyni bezprzedmiotową ocenę zaskarżonego orzeczenia pod kątem wad wskazanych w ramach podstaw skargi i w rezultacie – w aspekcie niezgodności tego orzeczenia z wymienionymi przez skarżącego przepisami. Na marginesie więc jedynie można zauważyć, że badanie niezgodności z prawem nie polega na ocenie zastosowania lub nie zastosowania konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz na ocenie zgodności z prawem podjętego rozstrzygnięcia. W związku z tym, może się okazać, że orzeczenie zostało wprawdzie wydane z naruszeniem określonych przepisów, ale w istocie odpowiada prawu i przez to nie może być uznane za niezgodne z prawem (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r. IV CNP 25/05 – OSNC 2007, nr 1, poz. 17). Można też dodać, że w sprawie zakończonej postanowieniem, którego dotyczy rozpoznawana skarga, znajdowały zastosowanie m.in. przepisy art.1000 § 1 zdanie drugie k.p.c. i art. 76 ust. 1 w zw. z art. 75 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz.U. nr 124 z 2001 r. poz. 1361 ze zm.) oraz, że kwota wierzytelności podlegająca potrąceniu z ceny przejętej nieruchomości, w przypadku wielości osób uprawnionych do uczestnictwa w podziale sumy wyrażającej cenę przejętej nieruchomości, jest zależna od wyniku zastosowania w planie podziału przepisu art. 1025 § 1 w zw. z art. 1000 § 1 zdanie drugie k.p.c.

